

מלקוים

שבועות ורטואלי
בבית אבי חי

לבי במזרח

על אוטופיה וגנים נטושים | ליסה שפר

לכניכם אסופה של טקסטים הנוגעים בזיכרונות, חלומות או מחשבות על מקומות רחוקים. זוהי הזמנה לצאת למסע אל המקומות שעזבנו ולמקומות שאליהם עינינו נשואות, ולברר איפה אנחנו בין השניים.

לימוד מהנה!

טיפים להנחיה בקבוצה

- ← < ניתן לפתוח עם סבב קצר שבו כל אחד ישתף בשם של מקום שהוא אוהב (או שאלה אחרת רלוונטית).
- ← < מומלץ לשלב בין לימוד בחברות (זוגות) לבין דיון במליאה. נדאג לתת לחברות הנחיות ברורות: אלו טקסטים לקרוא (את כולם או רק חלק?) ובאלו שאלות לדון (ניתן להיעזר בשאלות שבדף).
- ← < כמנחה, כדאי להתבונן בטקסטים לפני הלימוד, ולבחון את היחסים ביניהם: מתנגדים / משלימים / מתפתחים, וכך אפשר לפתח דיון עם הקבוצה מתוך העימות וההשוואה בין המקורות השונים תוך כדי התייחסות לדעות של המשתתפים.

הנחיה לחברות לפתיחת הלימוד:

- ← קראו יחד את הטקסטים. בחרו טקסט אחד שעניין אתכם או שהזדהיתם איתו, ושתפו אחד את השני. מה משמעות הטקסט בעיניכם? למה בחרתם בו?

שאלות מנחות להתעמקות בטקסטים:

- (אפשר – אך לא הכרחי – לשאול על כל אחד מהטקסטים):
- ← על מה הטקסט מדבר?
- ← אלו תחושות או מחשבות הוא מעורר בכם?
- ← איזה מקום מתואר בטקסט? מה המשמעות של המקום ומהו היחס אליו?

חלק א: געגוע למקום שהיה

1 ← "וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם"

1 | "וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שָׁמָּה וְשָׁתִי כְלִתִּיהָ עִמָּה וְתִלְכְּנָה בְּדֶרֶךְ לְשׁוּב אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה" (רות א, ז)

"הביטוי "יצא מן המקום" ללא אזכור שמו של המקום, מלמד כי פניה של נעמי נשואות קדימה, אל ארץ יהודה, ואין היא מביטה אחורנית, אל מואב. ביטויים דומים אנו מוצאים בסיפור יציאת לוט מסדום (בראשית יט, יב) ויציאת אנשי יהודה לבבל (ירמיה כב, יא), שגם בהם נזכרת יציאה ממקום זה או אחר שלא על מנת לשוב אליו."

(גילה וכמן ואביגדור שנאן, מגילת רות – פירוש ישראלי חדש, ידיעות ספרים, 2018)

2 ← על נהרות בבל

"א על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בְּזַכְרֵנו אֶת צִיּוֹן. ב על עֲרָבִים בְּתוֹכָהּ תִּלְיֵנו כְּנִרוֹתֵינוּ. ג כי שם שָׁאֲלוּנוּ שׁוֹבֵינוּ דְּבָרֵי שִׁיר וְתוֹלְלֵינוּ שִׁמְחָה שִׁירוֹ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן. ד אִיךְ נִשְׁיֵר אֶת שִׁיר ה' עַל אֲדָמַת נֶכֶד הַ אִם אֲשַׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי [...]"

(תהילים קלז)

3 ← כל אחד בחייו צריך גן נטוש

[...] כי כל אחד בחייו צריך גן נטוש

(אדם וחוה ידעו שכל אחד צריך גן כזה)

או בית ישן,

או לפחות דלת נעולה אחת

שלעולם לא ישוב לפתח.

(יהודה עמיחי, "כל אחד בחייו צריך גן נטוש" [קטע], שעת החסד, שוקן, 1986)

← חשבו על מקום שהשארתם מאחור. מה מייצג המקום הזה עבורכם?

← הטקסטים לעיל מדגישים את החשיבות של הזיכרון של מקום שנעזב. מה לדעתכם תפקיד הזיכרון הזה בחיינו?

← מה לדעתכם יותר מעצב אותנו, המקום שעזבנו או המקום שאליו אנו הולכים?

חלק ב: בין חלום למציאות

4 ← לבי במזרח

לבי במזרח ואנכי בסוף מערב

איך אטעמה את אשר אכל ואיך יערב

איכה אשלם נדרי ואסרי, בעוד

ציון בחבל אדום ואני בכבל ערב

יקל בעיני עזב כל טוב ספרד, כמו

יקר בעיני ראות עפרות דביר נחרב.

"לבי במזרח ואנכי בסוף מערב" / ר' יהודה הלוי

5 ← אוטופיה

מונח שהוצג לראשונה על ידי תומס מור בספרו אוטופיה (1516), שבו מסופר על אי מבודד שעליו הוקמה רפובליקה אידיאלית. המילה "אוטופיה" נגזרה מיוונית: αὐτοχτῆς – "שום מקום". מור עצמו ביאר את השם אוטופיה וכתב שגזר אותו משורשים יווניים כך שאפשר יהיה לפרשו בשני אופנים: "מקום טוב" (Eutopia), או "שום-מקום" (Outopia – "מקום שאינו קיים"), ובכך הדגיש את הרעיון המרכזי – מקום מושלם, אך לא מציאותי.

(מתוך ויקיפדיה וויקימילון)

6 ← ירושלים שלי

היא לחש תפילה לימים אחרים
לא כאן, כי למעלה קורצת היא לי
ירושלים שלי...

אמר הבלן ממאה שערים:
ירושלים שלי
היא שטריימל שחור וספרים אפורים
ו"בת ישראל לא תלך בקצרים"

(דן אלמגור, "ירושלים שלי" [קטע], 1969)

7 ← למה ירושלים תמיד שתים

למה ירושלים תמיד שתים, של מעלה ושל מטה
ואני רוצה לחיות בירושלים של אמצע
בלי לחבט את ראשי למעלה ובלי לפצע את רגלי למטה.
(יהודה עמיחי, "ירושלים, ירושלים, למה ירושלים?" [קטע], כתוח סגור פתוח, שוקן, 1998)

8 ← פה ושם בארץ ישראל

"אולי הייתה זו הבטחה סהרורית: להפוך בן שניים שלושה דורות, המון יהודים נרדפים [...] לאומה שתהיה מופת [...] דגם ישועה לעולם כולו. אולי הלכנו בגדולות. אולי די היה בכחות מכך [...] אולי היתה כאן יומרה פרועה שלא לפי כוחנו ולא לפי כח אנוש. אולי הכרח עכשיו להצטמצם ולוותר על שלל החלומות המשיחיים, ויהי שמם "שחזור מלכות שלמה ודוד" או "הקמת חברת מופת, אור לגויים" "התגשמות חזון הנביאים" או "להיות לב העולם" אולי צריך עכשיו ללכת בקטנות [...] לוותר על ירושלים של מעלה לטובת ירושלים של מוסררה והקטמונים [...] לא "ארץ חמדת אבות" ולא "ימינו כקדם" אלא מדינת ישראל. לא "ארץ הצבי" ולא "עיר שחוברה לה יחדיו" אלא "מדינת ישראל", לא "המכבים יקומו לתחייה" אלא עם ים תיכוני חם לבב וחם מזג ההולך ולומד [...] להשתחרר אט אט הן מן הסייטים המזויעים של העבר והן מהזיות גדולה עתיקות וחדשות"

(עמוס עוז, פה ושם בארץ ישראל, עם עובד, 1983)

← האם יש מקום בחייכם שאתם כמהים להגיע אליו? מה הוא מייצג עבורכם?

← האם אנחנו צריכים להגיע אל המקום, או שמספיק לחלום עליו?

← הטקסטים לעיל נוגעים במתח שבין החלום על מקום ובין המציאות שלו. מה אנחנו מרוויחים ומה אנחנו מפסידים מהחלום הזה?

טיפים ללומדים בקבוצה:

← לסיכום הלימוד, ניתן לאסוף נקודות ומחשבות בולטות שעלו במהלך הדיון, להתייחס אליהן ולסכם במחשבה אישית על הטקסטים, על החיבור שלהם לחג, לתקופה וכדומה.

← אפשר לעשות סבב קצר, שבו כל אחד ואחת ישתפו במחשבה אחת שהם לוקחים איתם, או כל שאלה אחרת שתוצו לשאול.